

X

**WYSTAWA PRAC GRAFIKÓW
Z NIEMIECKIEJ REPUBLIKI FEDERALNEJ**

KOMITET WSPÓŁPRACY KULTURALNEJ Z ZAGRANICĄ
ZWIĄZEK POLSKICH ARTYSTÓW PLASTYKÓW

WYSTAWA PRAC
GRAFIKÓW
Z NIEMIECKIEJ REPUBLIKI
FEDERALNEJ

1 9 5 6

CENTRALNE BIURO WYSTAW ARTYSTYCZNYCH
WYDAWNICTWO • SZTUKA • WARSZAWA 1956

Na okładce: Walter Herzger, *Hodowca winorośli*

SZTUKA NIEMIECKA MA W SWEJ PRZESZŁOŚCI TAK wspaniałe osiągnięcia w dziedzinie rzeźby, jak romańskie posągi fundatorów katedry Naumburskiej — tak piękne dzieła architektury jak barokowe kościoły Bawarii i Szwabii — tak wstrząsające arcydzieła malarstwa jak Isenheimski tryptyk Grünewalda. Ale żadna chyba dziedzina sztuki nie odpowiada tak doskonale niemieckim zamiłowaniom do ekspresji i niemieckiej pasji dekoracyjnej jak grafika.

Rozwój książki, związany nierozłącznie z nazwiskiem Gutenberga, szedł w parze z coraz doskonalszymi osiągnięciami sztuk graficznych. Ewolucja, kształtowana dziełami wielu anonimowych mistrzów, rylcem Schongauera i nożami norymberskich drzeworytników, doprowadziła do kulminacji grafiki niemieckiej w twórczości Albrechta Dürera, Hansa Holbeina i wielu innych znakomitych, choć mniej znanych artystów szesnastego stulecia.

Także barok i rokoko niemieckie znajdowały swój wyraz w technikach graficznych, a wybitni malarze wieku XIX, jak Menzel, von Schwindt, Max Klinger niemało uwagi poświęcali czarno-białej sztuce.

Przełom XIX i XX wieku był nowym okresem rozkwitu niemieckiej grafiki. Zarówno impresjoniści niemieccy — mistrzowie akwaforty, Max Liebermann, Lovis Corinth i Max Slevogt, a szczególnie przedstawiciele ekspresjonizmu — Nolde, Kirchner, Pechstein, Heckel, zyskali sławę przynajmniej w równej mierze dzięki swej grafice, co pracom malarskim. Nazwisko Käthe Kollwitz wystarcza, aby nawet mało zorientowanemu czytelnikowi uprzytomnić znaczenie grafiki w sztuce niemieckiej ostatniego pięćdziesięciolecia.

Nic więc dziwnego, że z zainteresowaniem oglądamy dziś zespół prac grafików działających na terenie Niemieckiej Republiki Federalnej, tym bardziej, że znajdują się wśród nich nestorzy sztuki graficznej. Uderzające jest nawet, jak wielu wystawia artystów urodzonych przed 1900 r., a więc mających dziś przeszło 55 lat. Na dwudziestu czterech uczestników wystawy jest ich dziewiętnastu, dwóch zaledwie reprezentuje rocznik 1903, a tylko trzy osoby należą do młodszego pokolenia (1917—1923).

Wobec takiego zespołu wystawiających artystów trudno się dziwić, iż całość pokazu nie ma charakteru jednolitego: są tu graficy należący w przeszłości do różnych ugrupowań, wywodzący się z rozmaitych tradycji artystycznych. Znajdziemy na wystawie dzieła przywodzące na myśl szorstki i wyrazisty styl drzeworytów i litografii ekspresjonistycznych, takie są np. dzieła Otto Pankoka, Waltera Herzgera i Willi Dirxa; w subtelnych rysunkach Emy Roeder odczytamy wspomnienie poetycznego, młodo zmarłego artysty Franza Marca i jego grupy „Der Blaue Reiter“; Rolf Müller-Landau a także Walter Herzger skojarzą się czasem ze zdyscyplinowaną sztuką „Bauhausu“, którą ożywia liryczny nastrój Paula Klee.

Nie tylko jednak wtórnie wystawa zbliża widza do tradycji modernistycznej sztuki niemieckiej pierwszej ćwierci dwudziestego wieku. Wystawia jeszcze Alfred Kubin (ur. 1877), artysta wiele niegdyś dyskutowany i znany, niezwykle indywidualny poprzednik surrealistycznego, ilustrator E. A. Poe, wyraziciel takich samych niepokojów, lęków i takiego samego poczucia samotności, które ukształtowało twórczość ekspresjonistów i literaturę Kafki.

Wystawa obejmuje także kilka dzieł Otto Dix'a (ur. 1891). Nazwisko to kojarzy się z najbardziej bezwzględny i drastyczny oskarżeniem Pierwszej Wojny Światowej, na jakie zdobyła się niemiecka plastyka. Dix wyprzedził Remarque'a tworząc malarski i graficzny odpowiednik jego opowieści o codziennym dniu na polach Flandrii i Szampanii, o zrytych granatami polach i o codziennej śmierci bezimiennego żołnierza. Wraz z Groszem i jego krytyką obyczajową, z Brechtem i jego „Trommel in der Nacht“, z grafiką Käthe Kollwitz i rzeźbą Barlacha sztuka Dix'a wypowiadała się wówczas zarówno przeciwko wojennej i powojennej rzeczywistości, jak i przeciwko formalnej sztuce Kandinsky'ego i Paula Klee.

Wówczas Dix mówił językiem plastycznym gatunku „Neue Sachlichkeit“ — przedstawiając okropności wojny i pokoju z pozornie beznamytną obiektywnością formy i precyzją. Jego litografie, które wchodziły w skład wystawy, zbudowane są w formach monumentalnych, ożywionych jednak dawną żarliwością uczuć. Wśród młodych artystów — brak tych napięć i dynamiki.

Otto Eglau jest kulturalnym artystą o dekoracyjnych zamiłowaniach, Hildegard Peters żywo reaguje na oglądane miasta i widoki, ze swadą opowiadając o nich środkami przywodzącymi na myśl wzory sztuki francuskiej.

Wystawa jest pouczająca i ciekawa, jako jedna z pierwszych okazji zetknięcia się po wielu latach z aktualną twórczością artystów Niemieckiej Republiki Federalnej. Z pewnością nie jest to obraz wyczerpujący i kompletny. Ale niejednorodność, o której wspomniałem wyżej, nie jest chyba przypadkowa; świadczy ona o przejściowym stadium, w którym podobnie jak w wielu innych krajach znajduje się sztuka niemiecka; świadczy o rozmaitych poszukiwaniach języka i wyrazu i to nie na drodze abstrakcji, lecz na drodze przeżycia rzeczywistości i jej artystycznej transpozycji.

Jan Białostocki

SPIS PRAC

ARTUR BUSCHMANN

Malarz i grafik. Urodził się 1.X.1895 r. w Wesel (Dolna Nadrenia). Studiował w Państwowej Akademii Sztuki w Düsseldorfie. Mieszka w Wesel.

1. Łódka	litografia	37 x 54
2. Koń w stajni	"	37 x 54
3. Dziewczyna	"	40 x 70
4. Kobiety w kąpeli	"	40 x 70
5. Na Dolnym Renie	"	36 x 52
6. Taniec żurawi	"	30 x 40
7. Madonna z Essen	"	58 x 38
8. Ptak i wąż	drzeworyt barwny	30 x 35

WILLI DIRKS

Grafik. Urodził się 24.IX.1895 r. Studiował w Państwowej Akademii Sztuki w Düsseldorfie. Mieszka w Wuppertal.

9. Grający	drzeworyt	44 x 51
10. François Villon	"	37 x 34
11. Przyjaciół kotów	"	26 x 29
12. Pasterka	"	49 x 39
13. Widok z okna	"	35 x 42
14. Czytająca	"	38 x 36
15. Odpoczynek w schronisku	"	39 x 45

OTTO DIX

Malarz i grafik. Urodził się 2.XII.1891 r. Studiował w Drezdeńskiej Akademii Sztuki. Mieszka w Hemmenhofen.

16. Stary rybak	litografia	46 x 36
17. Jednooki chłop	"	53 x 42
18. Orzący rolnik	"	38 x 48
19. Gospodarz z bykiem	"	48 x 34
20. Całun	"	50 x 40

OTTO EGLAU

Malarz i grafik. Urodził się 20.IV.1917 r. Studiował w Berlińskiej Akademii Sztuki. Mieszka w Berlinie — Charlottenburg.

21. Ulica w Hiszpanii	akwaforta barwna	50 x 40
22. Nad brzegiem morza	" "	40 x 50
23. Nad wodą	" "	50 x 39
24. Krajobraz berliński	" "	37 x 50
25. Krajobraz przemysłowy	akwaforta	40 x 50
26. Sieci	"	40 x 55

WILLI GEIGER

Malarz i grafik. Urodził się 27.VIII.1878 r. Studiował w Monachijskiej Akademii Sztuki. Mieszka w Monachium.

27. Sen I	rysunek tuszem	52 x 40
28. Sen II	" "	52 x 40
29. Dwie maski	" "	52 x 40
30. Wizja walki byków	" "	52 x 40
31. Karmienie piskląt	" "	52 x 40
32. Orfeusz	" "	53 x 40

ERICH HECKEL

Malarz i grafik. Urodził się 31.VII.1883 r. w Döbeln. Mieszka w Hemmenhofen.

33. Portret	drzeworyt	30 x 26
34. Błazen cyrkowy	"	45 x 36
35. Nad brzegiem jeziora	"	45 x 35
36. Dzieci na plaży	litografia	37 x 26
37. Śpiąca kobieta	"	37 x 26
38. Tulipany	druk barwny	38 x 33

BERNHARD HEERGARDEN

Malarz i grafik. Urodził się 7.VI.1880 r. w Geldern (Nadrenia Dolna). Studiował w Düsseldorfie.

39. Koń na pastwisku	rysunek ołówkiem	38 x 52
40. Studium buhaja	" "	34 x 44
41. Studium konia	" "	38 x 50
42. Koń roboczy	" "	38 x 48
43. Akt leżący	" "	43 x 53
44. Portret chłopców	" "	40 x 50

WALTER HERZGER

Grafik. Urodził się 8.XII.1903 r. w Lipsku. Studiował w Weimarze. Mieszka w Hemmenhofen.

45. Jeździec	drzeworyt	50 x 30
46. Ptak w klatce	litografia	42 x 30
47. Walka byków	„	31 x 40
48. Leda	„	44 x 33
49. Hodowca winorośli	„	33 x 42
50. Orfeusz i Eurydyka	akwaforta	25 x 20

KAROL HUBBUCH

Malarz i grafik. Urodził się 21.XI.1891 r. w Karlsruhe. Studiował w Karlsruhe i Berlinie. Mieszka w Karlsruhe.

51. Kobieta w nędzy	drzeworyt	33 x 47
52. Przed lustrem	„	41 x 52
53. Popielec	„	55 x 33
54. Stary Józef buduje od nowa	„	40 x 54

FRITZ HUSSMANN

Malarz. Urodził się 15.X.1896 r. w Bremie. Studiował w Bremie i Hamburgu. Mieszka w Hamburgu — Blankenese.

55. Hiob i jego przyjaciele	rysunek tuszem	47 x 38
56. Skarżący się Jeremiasz	„ „	43 x 33
57. Studium tańca Dore Hoyer	„ „	43 x 40
58. Studium tańca Märy Wigmann	„ „	44 x 58
59. Studium tańca Georgi	„ „	50 x 40

KAROL KLUTH

Malarz. Urodził się 12.I.1898 r. w Haale. Mieszka w Hamburgu.

60. Rycząca krowa	litografia barwna	40 x 53
61. Babka	litografia	52 x 39
62. Kozy w lesie	litografia barwna	40 x 55

ALFRED KUBIN

Grafik. Urodził się 10.IV.1877 r. Studiował w Monachium. Mieszka w Wernstein nad Innem.

63. Projekt gałki laski	rys. tusz. barw.	20 x 18
64. Świece	„ „ „	20 x 13
65. Łowca dzików	„ „ „	16 x 23
66. Projekt główki fajki	„ „ „	25 x 35
67. Zbieracz owadów	„ „ „	28 x 20
68. Czarne myśli	„ „ „	20 x 15

MAX KÖRNER

Grafik. Urodził się 18.XI.1887 r. w Reutlingen (Wirtembergia). Studiował w Akademii Sztuki w Stuttgarcie. Mieszka w Norymberdze.

69. Willibaldsburg koło Eichstädt	rysunek tuszem	36 x 44
70. Widok na Rothenburg	„ ołówkiem	35 x 51
71. Marionetki	linoryt barwny	40 x 29
72. Tancerka	linoryt	32 x 22
73. Czworonożny taniec	linoryt barwny	30 x 40
74. Maski	„ „	38 x 25

ALFRED MAHLAU

Grafik. Urodził się 21.VI.1894 r. w Berlinie. Studiował w Państwowej Szkole Sztuk Plastycznych w Berlinie. Mieszka w Hamburgu.

75. Jezioro Genewskie	akwarela	27 x 47
76. Z Alp	„	22 x 40
77. Maski z mórz południowych	„	28 x 45
78. Piz Palü	„	25 x 46
79. Jezioro koło St. Gallen w Szwajcarii	„	25 x 44

ROLF MÜLLER-LANDAU

Malarz i grafik. Urodził się 5.VI.1903 r. w Kayinschoa w Chinach. Studiował w Akademii Sztuki w Karlsruhe.

80. Księżycowa noc	monotypia barwna	48 x 52
81. Niedostępny	„ „	52 x 48
82. Koncert	„ „	45 x 52
83. Ryby	„ „	45 x 52
84. Rozmyślania nad znakami czasu	„ „	48 x 53
85. Orestes	„ „	46 x 52

HANS ORLOWSKI

Malarz i grafik. Urodził się 1.III.1894 r. w Insterburgu. Studiował w Berlinie. Mieszka w Berlinie.

86. Śpiewający Orfeusz	drzeworyt	30 x 24
87. Menady	„	32 x 24
88. Śmierć Orfeusza	„	34 x 23
89. Kobieta z Tracji rzuca laske Dionizosa	„	23 x 35
90. Śmierć Eurydyki	„	35 x 20

91. Orfeusz w królestwie cieni	drzeworyt	30 x 24
92. Anioł z podniesioną ręką	..	21 x 18
93. Dwaj aniołowie	..	26 x 20
94. Smutny anioł	..	26 x 20

OTTO PANKOK

Grafik. Urodził się 6.VI.1893 r. w Mülheim nad Ruhra. Studiował w Düsseldorfie, Weimarze i Paryżu. Mieszka w Düsseldorfie.

95. Koło czerpakowe	drzeworyt	93 x 67
96. W Macedonii	..	93 x 67
97. Walka kogutów	..	30 x 80
98. Dudek	..	60 x 50
99. Mężczyzna i kobieta	..	50 x 60
100. Mężczyzna z brodą	..	19 x 18
101. Autoportret	..	93 x 67
102. Macedończycy	..	80 x 55
103. Stojący młodzieniec	..	80 x 56
104. Muły w zaprzęgu	..	70 x 37

HILDEGARD PETERS

Grafik. Urodził się 30.VI.1923 r. w Bielefeld. Studiował w Akademii Sztuki w Düsseldorfie. Mieszka na Zamku Kalkum koło Düsseldorfu.

105. Portret pianisty Ernesta Engel	litografia	67 x 50
106. Portret staruszki	..	52 x 38
107. Portret damy	litografia barwna	52 x 38
108. Spiewaczka Coralie	..	46 x 34
109. Chez Francis	litografia	46 x 29
110. Aziz	..	36 x 28
111. Student z papierosem	..	40 x 29
112. Aischa	..	40 x 30
113. Ulica Git-le-Coeur w Paryżu	..	67 x 47

EMY ROEDER

Rzeźbiarka. Urodziła się 30.I.1890 r. w Würzburgu. Studiowała w Darmstadt i Berlinie. Mieszka w Moguncji.

114. Leżące owce	rysunek węglem	17 x 29
115. Dziewczyna	.. ołówkiem	31 x 21
116. Osioł	.. tuszem	20 x 20
117. Leżąca koza	.. węglem	20 x 26
118. Głowa dziewczyny	.. ołówkiem	30 x 23
119. Iride	.. tuszem	45 x 31

JUPP RÜBSAM

Rzeźbiarz. Urodził się 30.V.1896 r. w Düsseldorfie. Mieszka w Hinsbeck.

120. Brygida	rysunek ołówkiem	42 x 30
121. Głowa	.. tuszem	48 x 33
122. Walter Ophei		37 x 28
123. Odpoczynek baletnic		37 x 27
124. Odpoczynek baletnicy		26 x 36
125. Studium krowy I		19 x 28
126. Studium krowy II		19 x 28
127. Akt I	.. ołówkiem	37 x 26
128. Akt II		37 x 26
129. Praczniki	akwarela	37 x 29

WERNER VON SCHEIDT

Grafik. Urodził się 16.XI.1894 r. w Gross-Bliffersdorf w Lotaryngii. Mieszka w Bergzabern.

130. Niedźwiedź	drzeworyt	40 x 37
131. Pawian	..	34 x 27
132. Poetka	..	90 x 27
133. Dzikie gołęb	litografia	48 x 31
134. Czarny dzięcioł	drzeworyt	70 x 25
135. Martwa natura z czarnym dzbanem	..	62 x 48

CHRISTA VON SCHNITZLER-CROISSANT

Grafik. Urodził się 12.VII.1922 r. w Kolonii. Studiował w Amsterdamie i w Monachijskiej Akademii Sztuki. Mieszka w Monachium.

136. Owce	drzeworyt	50 x 60
137. Leżąca kobieta	..	40 x 60
138. Dziewczyna z krową	..	36 x 38
139. Leżący mężczyzna	..	20 x 36

EYLERT SPARS

Grafik. Urodził się 20.III.1894 r. w Hamburgu. Studiował w Hamburgu i Paryżu. Mieszka w Hamburgu — Blankenese.

140. Głowa Sfinksa	rysunek tuszem	30 x 40
141. Alger	rys. tusz. i akw.	36 x 45
142. Wydmy piaszczyste pod Kairem	barw.	35 x 48
143. Akropol	rysunek tuszem	46 x 30
144. Krajobraz afrykański		30 x 45

HERMANN TEUBER

Grafik. Urodził się 12.VIII.1894 r. w Dreźnie. Studiował w Berlinie. Mieszka w Berlinie — Charlottenburgu.

145. Ludzie cyrku	akwaforta	20 x 25
146. Żółwie	..	20 x 25
147. Krajobraz południowy	..	25 x 34
148. Kadryl	litografia barwna	38 x 49
149. Kadryl z chorągiewkami		38 x 49
150. Kłusaki		29 x 39

PEIFFER WATENPHUL

Malarz. Urodził się 1.XI.1896 r. w Weferlingen. Studiował w Weimarze. Mieszka w Wenecji.

151. San Giorgio	litografia barwna	20 x 48
152. Gondola		17 x 42
153. „Canal Grande“		50 x 22
154. „La d'Oro“		46 x 29
155. „Palazzo Dario“		48 x 24

REPRODUKUCJE

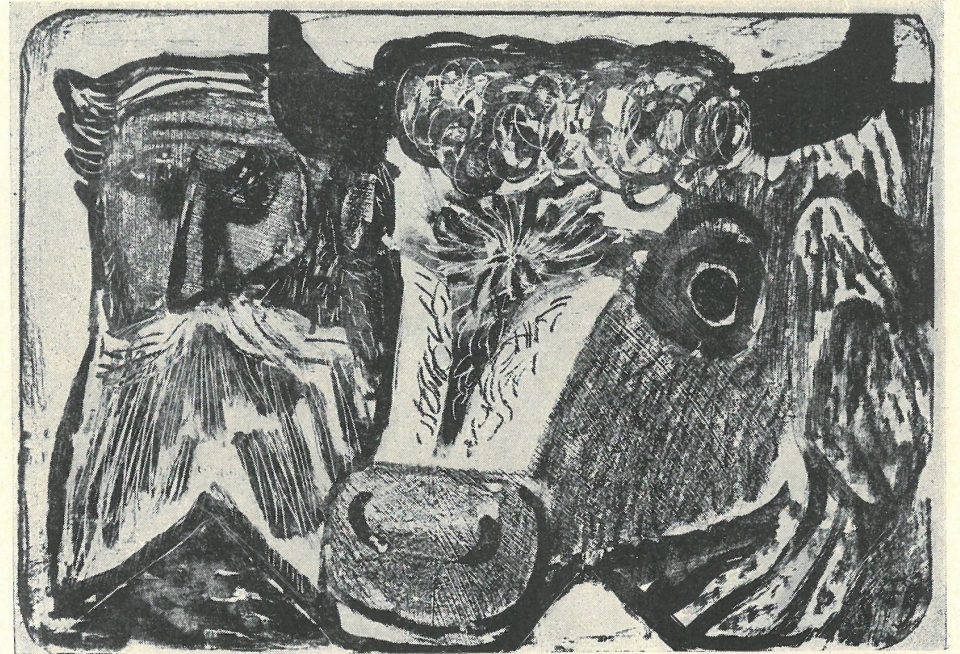
Fotografie do katalogu wykonał
LEONARD SEMPOLIŃSKI

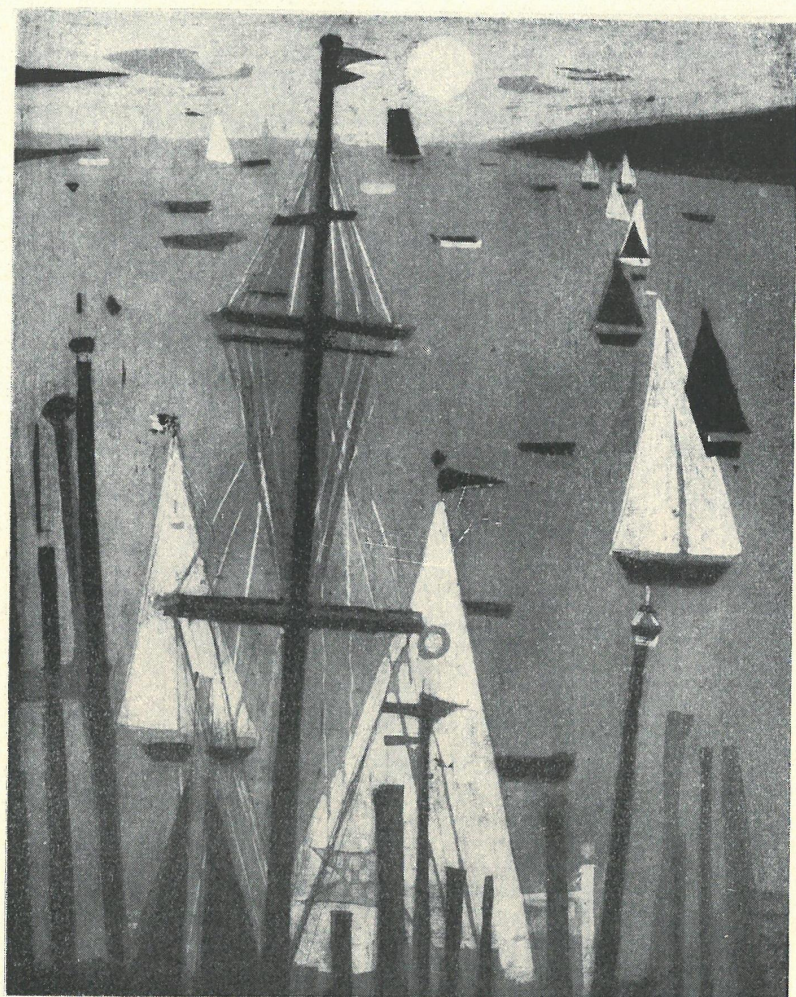
Artur Buschmann, *Madonna z Essen*

Willi Dirks, *Przyjaciel kotów*

Otto Dix, *Gospodarz z bykiem*

Otto Eglau, *Nad wodą*

Willi Geiger, *Orfeusz*

Fritz Hussmann, *Studium tańca Märy Wigmann*

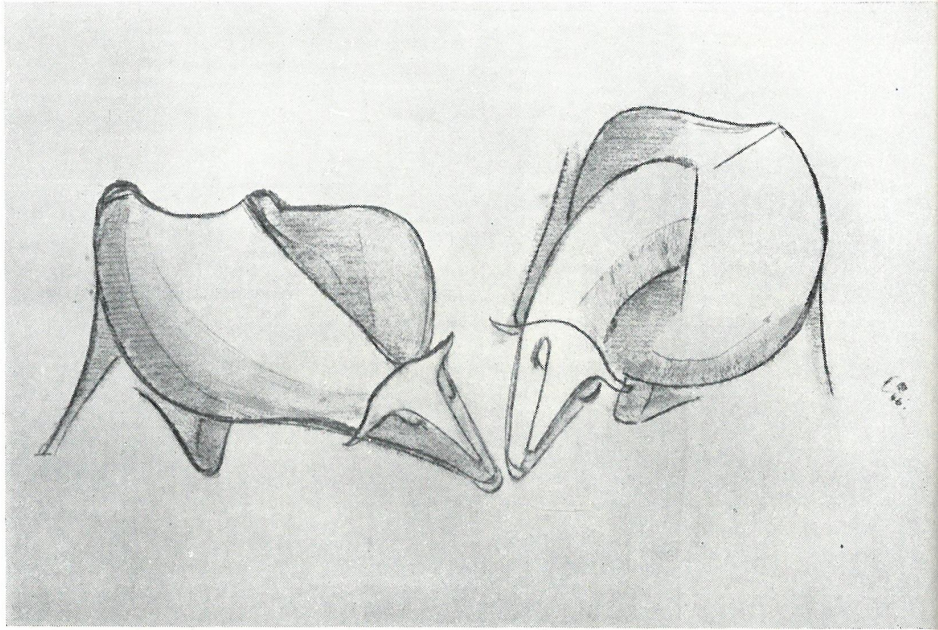
Rolf Müller-Landau, *Ryby*

Orlowski Hans, *Menadji*

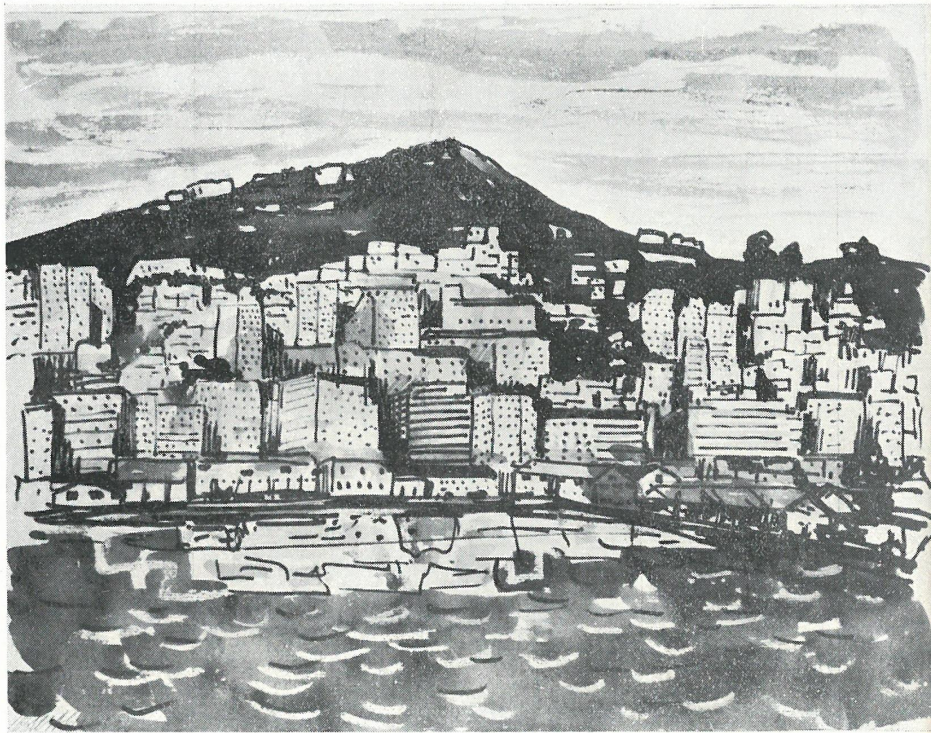
Otto Pankok, *Dudek*

Emy Roeder, *Leżące owce*

Werner Scheidt, *Dziki gołąb*

Eylert Spars, *Alger*

Herman Teuber, *Kadryl*

